

Губарь О. Г. Надання логопедичної допомоги підліткам з вадами мовлення в закладах МОЗ України / О. Г. Губарь // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки : зб. наук. Праць. Частина II. / Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – № 14 (225). – С. 114-120.

УДК 376.-056264-053.6

Губарь О. Г.

НАДАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДЛІТКАМ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ В ЗАКЛАДАХ МОЗ УКРАЇНИ

Мовленнєве спілкування широко досліджується у всьому світі. Спілкування – це взаємодія людей, зміст якої є взаємний обмін уявленнями з метою встановлення певних взаємин. Процес спілкування, був і залишається предметом дослідження таких науковців Р. Андрєєвої, Р. Гусєва, А. Леонтьєва, С. Рижова, Д. Фельдштейна, Р. Щедровінського та інших. Розвиток взаємин виступає як провідний вид діяльності в різні вікові період, починаючи з дитинства, продовжується у дошкільному та підлітковому віці. Спілкування, як провідний вид діяльності підлітків досліджували Л.Божович, Т. Драгунова, Д. Ельконін, М. Каган, А. Мудрик. Проте всі науковці погоджуються з твердженням, про те, що вади мовленнєвої діяльності відбиваються на здатності підлітків до спілкування та здійснюють негативний вплив на становлення підліткової особистості.

На необхідність корекції та розвитку мовлення підлітків в своїх працях вказували видатні науковці: І. Абелева, Л. Андропова, Л. Голубєва, А. Євгєнова, М. Кисельова, А. Лубєнська, М. Мерліс, М. Хватцев, А. Шембель, В. Шкловський та інші.

Сьогодні серед підлітків спостерігається тенденція до збільшення кількості порушень мовлення, що тягнуть за собою порушення розвитку комунікативної діяльності, формують відчуття невпевненості в собі, провокують виникнення комплексів та постають на шляху розвитку особистості, її соціалізації у світі дорослих, що може стати перешкодою у опануванні бажаної професії та перешкодою у здійсненні визначених життєвих шляхів.

В сучасних умовах підлітки з вадами мовлення є однією з найпоширеніших груп, що потребують логопедичної допомоги оскільки їх кількість серед мовленнєвих порушень досить велика і становить за даними річних звітів Полтавської обласної психолого-медикопедагогічної консультації – 10 % серед мовленнєвих вад, що діагностуються у цій віковій категорії.

Таблиця 1.1.

Діти з порушеннями мовлення, які зверталися у ОПМПК м. Полтави

Роки	Діти з порушеннями мовлення до 18 років	Діти з порушеннями мовлення до 6-х років	Діти з порушеннями мовлення до 12-ти років	Діти з порушеннями мовлення до 15-ти років
2007	356	206	94	56
2008	447	254	116	77
2009	528	288	142	98
Всього	1331	748	352	231

Надання логопедичної допомоги підліткам в сучасних умовах здійснюється в трьох основних напрямках: в закладах системи охорони здоров'я, закладах системи освіти та закладах соціального захисту. Логопедична допомога підліткам в системі охорони здоров'я

є найменш дослідженою темою, оскільки основна увага науковців (В. Оппель, Т. Работникова, Ю. Флоренської та ін.) приділялася специфіці організації логопедичних кабінетів поліклінічних відділень й корекції мовленнєвих вад в них у дошкільників та молодших школярів та логопедичній роботі з дорослими в межах неврологічних відділень.

Тому завданнями нашого дослідження було: – вивчити надання логопедичної допомоги підліткам в умовах закладів охорони здоров'я, як однієї з головних складових корекційного процесу; – виокремити установи в яких проводиться корекційна робота з підлітками, їх основні завдання, зміст та методи.

Організація логопедичної допомоги підліткам з порушеннями мовлення здійснюється на основі комплексного підходу, що залучає систему лікувально-реабілітаційних заходів та систему корекційнологопедичних впливів. На сьогоднішній день в Україні діє понад 40 законів прямої й непрямої дії, які стосуються охорони здоров'я, у тому числі дітей й підлітків. В 2001 році прийнято Закон України „Про охорону дитинства”, який визначає основні положення стосовно захисту прав дитини в Україні [1]. В означених указах висвітлюється стратегія діяльності системи охорони здоров'я жінок та дітей, для досягнення якої необхідна струнка система надання медичної допомоги. Окрім нормативно-правової бази цими наказами передбачена апробація сучасних підходів та формування цілісної системи надання медичної допомоги дітям; впровадження сучасних моделей організації медичної і логопедичної допомоги дітям, в число яких входять і підлітки.

До закладів Міністерства охорони здоров'я, які забезпечують профілактичний та лікувальний етап корекційної роботи, належать: центри медичної реабілітації, амбулаторно-поліклінічні та стаціонарні заклади охорони здоров'я, як перший етап на якому забезпечується медикопсихолого-педагогічна діагностика та впроваджується індивідуальна програма медико-соціальної реабілітації; дитячі санаторії психоневрологічного профілю.

В закладах системи охорони здоров'я першою ланкою логопедичної допомоги є логопедичні кабінети дитячих поліклінік, що керуються Наказом № 33 Міністерства охорони здоров'я від 23.02.2000 року «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я» [3]. Згідно з яким, вони обслуговують дітей за місцем проживання, в логопедичних кабінетах логопед веде прийом населення, надає консультативну допомогу батькам, проводить індивідуальні та групові заняття, диспансеризацію дитячого населення, бере участь в комплектуванні спеціалізованих закладів, направляє дітей та підлітків на лікування в спеціалізовані стаціонари, санаторії і Центри відновного лікування [3].

Робота логопеда поліклініки будується згідно «Положенню про порядок надання логопедичної допомоги дітям», в якому визначені основні її напрямки: диспансеризація дітей, що знаходяться в дитячих дошкільних установах, первинний прийом дітей, що не відвідують дитячі дошкільні заклади, участь в комплектуванні логопедичних груп системи освіти, корекційна робота по виправленню дефектів мовлення, проведення логопедичної санітарно-просвітницької роботи серед населення [6]. Згідно з цим положенням логопед зобов'язаний надати допомогу кожній дитині, що її потребує, не залежно від тяжкості дефекту, від народження до 18 років, переходу у дорослу поліклініку. Особа з виявленою мовленнєвою патологією направляється у спеціалізований заклад або може бути зачислена на заняття до поліклініки, від допомоги та заклад, що оптимально підходить для корекції визначаються логопедом [6].

Допомога підліткам з мовленнєвою патологією надається в логопедичних кабінетах дитячих поліклінік, в дитячих психоневрологічних лікарнях і санаторіях, денних стаціонарах і літніх таборах-санаторіях. В умовах медичних установ надається комплексна медико-психолого-педагогічна допомога, що передбачає корекційно-виховну роботу логопеда, психолога та медичну допомогу (медикаментозне лікування, фізіотерапію, рефлексотерапію, лікувальну фізкультуру, психотерапію, масаж, лікувальноохоронний режим, раціональне харчування і тому подібне).

Первинний прийом підлітка логопедом поліклінічного відділення спрямований на обстеження мовлення та вирішення питання про час і форму логопедичної допомоги. На первинний прийом підлітки направляються педіатрами, психіатрами, вчителями загальноосвітніх шкіл, батьками або з власної ініціативи.

Під час первинного прийому логопед з'ясовує причину звернення (скарги на мовлення, огляд по диспансеризації); збирає короткі анамнестичні відомості про розвиток; здійснює

обстеження мовлення підлітка; заводить амбулаторну карту; надає консультацію щодо необхідності корекційної допомоги та визначає її вид. На цьому етапі роботи досліджується не лише порушений компонент мовлення, а й стан мовлення підлітка в цілому. Для повноцінної діагностики мовленнєвої патології і надання оптимальної допомоги необхідно детально досліджувати мовленнєву функцію, визначити рівень розвитку його граматичної, лексичної, фонетичної, фонематичної та діалоогологічної компетенції.

Окрім логопедичних кабінетів поліклінік у кожному місті працюють відділення відновлювального лікування при дитячих поліклініках. Перспективною формою корекційної допомоги є організація відновлювального лікування підлітків та дітей з патологією ЦНС на амбулаторних та денних стаціонарах дитячих поліклінік, кількість яких збільшується. В сучасних умовах подальшого розвитку набувають самостійні центри медико-соціальної реабілітації, роль яких у різних містах можуть виконувати неврологічні відділення міських дитячих лікарень та денні стаціонари поліклінік, функціонально об'єднанні з відділеннями відновлювального лікування. Для роботи в них залучають логопедів, психологів, педагогів, дефектологів, соціальних робітників тощо.

На виконання Рішення апаратної наради від 11.07.2003р. „Про стан діяльності дитячої неврологічної служби та центрів медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи” [4], в усіх регіонах України функціонує біля 61-го центру, де в об'єднанні зусиль медичного й соціально-педагогічного напрямків у співпраці з батьками, надається кваліфікована допомога. Це, перш за все, Український медичний центр реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи (м. Київ), Інститут проблем медичної реабілітації (м. Львів), Український центр санаторно-курортної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи (м. Одеса), Донецький обласний науково-практичний центр реабілітації дітей з церебральним паралічем та ін. Останнім часом в Україні створюється велика кількість центрів корекції та реабілітації: приватних і державних, медичних і педагогічних в яких надається корекційна допомога підліткам з вадами мовлення.

Логопедична допомога підліткам з дизартрією надається також в стаціонарних відділеннях лікарень згідно Наказу МОЗ України за №33 від 23.02.2000р. в неврологічних та психіатричних дитячих лікарнях [3]. В умовах стаціонару діти з психоневрологічними порушеннями перебувають під наглядом спеціалістів та отримують кваліфіковану допомогу протягом 1 місяця. Логопеди відділень обстежують та діагностують порушення мовлення, за призначенням лікаря проводять заняття з дитиною на протязі перебування в стаціонарі та один раз у 10 днів робить запис в медичній карті про зміни в мовленні. При виписці з відділення логопед консультує батьків хворого про подальшу корекцію в домашніх умовах і навчає їх методам роботи, складає індивідуальну програму розвитку мовлення. Часто в цих закладах знаходяться діти з дитячих будинків та шкіл-інтернатів, тоді логопед у виписці зазначає свій діагноз і коротко пише рекомендації для логопеда закладу в якому перебуває підліток. Тривалість занять в умовах стаціонару залежить також від віку та виду мовленнєвого порушення. Логопедом стаціонару проводяться індивідуальні та групові заняття.

Однією з ланок логопедичної допомоги підліткам, що знаходяться в підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я є дитячі психоневрологічні санаторії. В цих закладах знаходяться діти дошкільного віку від 4 до 7 років і шкільного віку від 7 до 18 років. У санаторії направляються діти та підлітка з наслідками раннього органічного ураження ЦНС, із ЗПР, заїканням. Корекційно-виховна робота у дитячих психоневрологічних санаторіях спрямована на виправлення мовленнєвих порушень і відхилень в психічному розвитку. Набір в дитячий психоневрологічний санаторій здійснюється відповідно до Наказу № 4 від 12.01.2009 року «Про направлення дітей на санаторно-курортне лікування в санаторно-курортні заклади (крім туберкульозного профілю)» [2].

Логопедичними показниками для направлення підлітків в психоневрологічний санаторій є загальне недорозвинення мовлення всіх рівнів з супутніми порушеннями читання і письма; дислексія, дисграфія, дизартрія, дислалія, ринолалія; затримка мовленнєвого розвитку; заїкання (з супутніми порушеннями звуковимови, читання і письма), мутизм. Термін перебування пацієнтів у санаторії — 1 місяць, можливість отримання повторного лікування через 6 місяців. Комплектування санаторних груп

здійснюється за віковим принципом. Завданням роботи санаторію є проведення лікувально-оздоровчих і логопедичних заходів з метою корекції мовленнєвих порушень і відхилень в психічному розвитку. Під час перебування в санаторії з школярами проводиться навчання по освітніх предметах відповідно класу для здійснення цієї роботи в штаті санаторіїв є вчителі-предметники, що працюють за програмами загальноосвітніх шкіл. В деяких санаторіях є консультативні шкільні пункти, де консультують дітей шкільного віку з навчання з усіх предметів[2].

Лікувально-оздоровча робота у межах санаторного закладу здійснюється за декількома основними розділами: – лікувально-охоронний і лікувально-тренувальний режим з урахуванням віку, стану дітей; – психотерапія; – фізіотерапія і лікувальна фізкультура; – медикаментозна терапія; – логопедичні корекційні заняття; – ритміка; – раціональне харчування та інше.

В своїй роботі логопеди підпорядковуються головному лікарю, планують свою роботу з завідувачим педагогічною частиною санаторію. В процесі корекційної роботи логопеди використовують сучасні лікувальні та логопедичні методи (раціональна психотерапія, гіпнотерапія і ін.).

Отже, ми можемо зробити висновок, що логопедична допомога підліткам в системі охорони здоров'я здійснюється в нерозривній єдності лікувальної, профілактичної та корекційно-виховної роботи. Провідними установами міністерства охорони здоров'я в яких надається логопедична допомога підліткам є: стаціонарні відділення лікарень в неврологічних та психіатричних дитячих лікарнях; неврологічні санаторії; центри медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи; логопедичні кабінети районних, центральних районних поліклінік. Проте, говорячи про підлітків, що страждають на порушення звукової сторони мовлення, ми маємо зазначити, що найефективнішою та найдоступнішою формою допомоги є саме логопедичні кабінети дитячих поліклінічних відділень, оскільки є найчисельнішими та до повноважень яких входить надання логопедичної допомоги дітям від 1 до 18 років.

Література:

1. Закон України „Про охорону дитинства” : від 26.04.2001 р. / Президент України. – Офіц. вид. – К., 2001. – 12 с.
2. Наказ № 4 : від 12.01.2009 р. „Про направлення дітей на санаторно-курортне лікування в санаторно-курортні заклади” [Електронний ресурс: за даними Міністерства охорони здоров'я України 2009 р. / В. Б. Педан. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1165.107.0>
4. Наказ Міністерства охорони здоров'я від 23.02.2000 року № 33 «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я” : (із змінами) [Електронний ресурс] : за даними Міністерства охорони здоров'я України. – 2000 р.
5. В. Ф. Москаленко. – Режим доступу до наказу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20000223_33n.html.
6. Рішення апаратної наради від 11.07.2003 р. „Про стан діяльності дитячої неврологічної служби та центрів медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи” : [Електронний ресурс] : за даними Міністерства охорони здоров'я України 2000 р. – Режим доступу до наказу : <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/orgzah2003.html>.
7. Хрестоматія по логопедии (извлечения и тексты) : учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений : в 2 т. / под ред. Л. С. Волковой, В. И. Селиверстова. – Т. 2. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 656 с.

Губарь О. Г. Надання логопедичної допомоги підліткам з вадами мовлення в закладах МОЗ України.

В статті автор висвітлює специфіку надання логопедичної допомоги підліткам в закладах охорони здоров'я, основні завдання, форми та методи роботи в них з подолання вад мовлення.

Ключові слова: логопедичні кабінети поліклінічних відділень, система охорони здоров'я, логопедична допомога підліткам, психоневрологічні диспансери.

Губарь О. Г. Предоставление логопедической помощи подросткам с нарушениями речи в учреждениях МОЗ Украины.

В статье автор освещает специфику предоставления логопедической помощи подросткам в заведениях здравоохранения, основные задания, формы и методы работы по преодолению недостатков речи.

Ключевые слова: логопедические кабинеты поликлинических отделений, система здравоохранения, логопедическая помощь, подросткам, психоневрологические диспансеры.

Gubar O. The providing of speech therapy help to teens with speech disorders in MOZ facilities.

In the article an author lights up the specific of grant of speech therapy help teenagers in establishments of health protection, basic tasks, forms and methods of work, in them from overcoming of broadcasting defects.

Keywords: speech therapy cabinets of polyclinic separations, system of health protection, speech therapy help, teenagers, psikhonevrologichni dispensaries.